

УДК 330.332

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Обушний С.М.¹, Мельник О.О.²

¹ кандидат економічних наук, заступник декана факультету інформаційних технологій та управління, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, буд. 13-Б, каб. 514, 04212, Україна, тел.: (044) 461-0251, e-mail.: s.obushnyi@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-6936-955X

² магістр кафедри фінансів та економіки, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, буд. 13-Б, 04212, Україна, тел.: (093)-60-66-853, e-mail.: www.snoopynet@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2193-2072, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-52-59>

CURRENT TRENDS OF INVESTIGATION OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF UKRAINE

S. Obushnyi¹, O. Melnik²

¹ PhD in Economic Sciences, Vice-Dean of the Faculty of Information Technology and Management Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, st. Marshala Tymoshenka 13-B, app. 514, 04212, Ukraine, tel: (044) 461-0251, e-mail.: s.obushnyi@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-6936-955X

² master's degree student of finance and economics department Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, st. Marshala Tymoshenka 13-B, app. 514, 04212, Ukraine, tel: (093)-60-66-853, e-mail.: www.snoopynet@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2193-2072, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-52-59>

Анотація. У статті розглянуто нормативно-правове тлумачення інвестицій, визначені фактори економічного зростання, розкрито вплив прямих іноземних інвестицій, розкрито поняття цінних паперів та портфельних інвестицій та запропоновані заходи щодо сприяння залученню інвестицій в економіку держави. Спираючись на проведений аналіз динаміки надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України зроблено висновок щодо значного зменшення обсягів інвестицій, починаючи з 2014 р. Найкращий результат інвестування у 2016 р. за обсягом не досяг рівня 2013 р. Виділено найбільш привабливі для іноземних інвесторів сфери української економіки: фінансова та страхова діяльність, оптова та роздрібна торгівля, промисловість. У підсумку зазначено основні перепони на шляху іноземного інвестування української економіки, а саме: нестабільна економічна та політична ситуація в країні, корупція, повільні зміни економіки під впливом реформ, невпевненість інвесторів, наявність сектору тіньової економіки. Наведено пропозиції, які націлено на сприяння залученню інвестицій в економіку держави. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні та впровадженні економічних механізмів підвищення інвестиційної привабливості окремих секторів та підприємств економіки України, що сприятиме підвищенню загальної привабливості економіки України для іноземних інвесторів.

Ключові слова: Україна, економіка, сектор, підприємство, інвестиції, динаміка, обсяги, перешкоди, пропозиції.

Формул: 0, рис.: 2, табл.: 0, бібл.: 6

Annotation. The article deals with the legal and regulatory interpretation of investments, determines factors of economic growth, discloses the impact of foreign direct investment, discloses the concept of securities and portfolio investment, and proposed measures to promote investment attraction in the state economy. Based on the analysis of the dynamics of direct foreign investment inflow into the Ukrainian economy, it was concluded that there was a significant reduction in investment volumes starting in 2014. The best result of investing in 2016 by volume did not reach the level of 2013. The most attractive for foreign investors in the Ukrainian economy was identified: financial and insurance activities, wholesale and retail trade, industry. As a result, the main obstacles to the foreign investment of the Ukrainian economy are identified, namely: unstable economic and political situation in the country, corruption, slow economic changes under the influence of reforms, investors' uncertainty, presence of the shadow economy sector. The proposals aimed at promoting attraction of investments into the state economy are presented. Prospects for further research are the

development and implementation of economic mechanisms for increasing the investment attractiveness of individual sectors and enterprises of the Ukrainian economy, which will increase the overall attractiveness of the Ukrainian economy for foreign investors.

Key words: *Ukraine, economy, sector, enterprise, investments, dynamics, volumes, obstacles, proposals.*
Formulas: 0, fig.: 2, tabl.: 0, bibl.: 6

Постановка проблеми. Кожна держава прагне до залучення іноземного капіталу, отримуючи прямий та непрямий ефекти від інвестиційних вкладень. За умов розвитку кризових явищ в економіці України загострюється потреба державного регулювання залучення інвестицій, що виступає ефективним засобом активізації економічних процесів у державі. В сучасних умовах господарювання прямі іноземні інвестиції не відіграють належної ролі у забезпеченні ринкової трансформації української економіки, її становлення та зростання. Способи та методи регулювання залучення інвестицій в Україну, що використовуються сьогодні, є досить диференційованими, а їх кількість - значною. Проте застосування цих методів на практиці не призводять до очікуваного ефекту. Наявні методи і способи не є досконалыми, часто не враховують реалій сьогодення, особливостей економічного розвитку країни, динамічного впливу значної кількості зовнішніх та внутрішніх факторів. Окрім цього найчастіше ці методи розглядають лише способи залучення інвестицій і не дають картини, щодо впливу залучення даних інвестицій на економіку окремих галузей та країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теорії інвестицій присвятили свої праці Л. Горбатюк, Л. Гітман, М. Джонк, А. Загородній, Б. Карпінський, Т. Майорова, М. Мельник, І. Сазонець, В. Федорова та ін. У сучасній науці питання державного регулювання, у тому числі й регулювання залучення інвестицій, вивчали В. Беседін, Ф. Важинський, О. Герасименко, У. Гладка, С. Захарін, І. Крейдич, В. Марцин, С. Москвін, Н. Русин, О. Савіцька, Н. Свірідова, Ю. Сафонов, О. Стадницька, І. Юхновський та ін.

Зважаючи на важливість питання впливу іноземного інвестування на розвиток

економіки будь-якої країни, доцільно розглянути сучасний стан та проблеми залучення прямих іноземних інвестицій у економіку України.

Формування цілей статті. Метою статті є окреслення можливостей та основних напрямів впливу іноземного інвестування на розвиток економіки України на основі використання досвіду розвинутих країн, зокрема країн Європейського Союзу.

Вклад основного матеріалу дослідження.

Нормативно-правове тлумачення поняття «інвестиції» та регулювання інвестиційної діяльності загалом, загальноправові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності, мету та форми державного регулювання інвестиційної діяльності, права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності найбільш повно визначає Закон України «Про інвестиційну діяльність» [1]. Цей закон дає таке визначення, що є вихідним у більшості дослідників: «Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний та економічний ефект».

Близьке до цього визначення інвестицій наводиться в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку: «Інвестиції – актив, утримуваний підприємництвом для приросту капіталу через розподіл доходів (наприклад, відсотків, роялті, дивідендів та ренти), для збільшення вартості капіталу або інших вигод для підприємства інвестора, отриманих, скажімо, завдяки торговельним відносинам». З погляду бухгалтерського обліку, інвестиції – це актив, який утримується підприємством з певною метою і відображається в активі балансу.

Податковий Кодекс України [2] поняття «інвестиція» трактує наступним чином – це

господарська операція, яка передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно. Вказане твердження дає розуміння інвестиції не як вкладання коштів чи створення нових капітальних активів, а як здійснення господарської операції, результатом якої буде створення оподаткованого прибутку.

Значна кількість тлумачень поняття «інвестиції» у сучасній українській та зарубіжній економічній літературі зумовлена широтою сутнісних сторін даного поняття. Кожен суб'єкт господарювання залежно від мети своєї діяльності матиме власне визначення інвестицій, яке, можливо, буде однобоким, але доповнюватиме всі інші, відтак створюючи загальну, об'єктивну характеристику поняття.

Тлумачення від цілей та мети (наприклад, одержання соціального чи екологічного ефекту) інвестування, від об'єкта інвестування та залежить від форми власності ресурсів, що виступають у якості інвестицій. Інвестиції розглядаються з позиції довгострокових вкладень, відносин авансування, процесу зміни форм капіталу. Інвестиції з погляду інвестора – це вкладення грошових, майнових та інтелектуальних цінностей у різні галузі економіки, а також у цінні папери (акції, облігації, векселі) з метою одержання доходу або встановлення контролю над підприємством, діяльність якого інвестується. З погляду об'єкта інвестування – це джерело розвитку, потік витрат, призначених для виробництва благ, з метою отримання економічної вигоди і досягнення соціального ефекту. Рух інвестицій – це якісний процес перетворення, а саме: ресурси (цінності) – вкладення (витрати) – дохід (ефект). Утім, усі дослідники однакові в одному – інвестиції (у будь-якому їхньому вираженні) потрібно вкладати цілеспрямовано у пріоритетні економічні проекти, що в кінцевому результаті приведе до прибутку.

Під економічним зростанням зазвичай розуміють тривалі зміни рівня реального обсягу виробництва, пов'язані з розвитком продуктивних сил. Фактори економічного зростання – це явища і процеси, що визначають масштаби збільшення реального обсягу виробництва, можливості підвищення ефективності та якості зростання. Серед таких факторів слід виділити наступні: чисельність і якість трудових ресурсів, обсяг і структуру основного капіталу, вдосконалення технології та організації виробництва, підвищення кількості та якості природних ресурсів, які приймають участь у господарському процесі, систему управління виробництвом.

Для збільшення обсягів виробництва, забезпечення економічного зростання необхідно збільшувати або капітал, або трудові ресурси, або обидва чинники одночасно. Так як можливості збільшення трудового фактору обмежені, то головним джерелом зростання стає капітал, збільшити який можна нарощуючи інвестиції. Активність інвестиційних ресурсів як економічного чинника зумовлюється їх мультиплікаційною властивістю, суть якої полягає в тому, що інвестиційні ресурси збільшують рівноважний обсяг виробництва на величину, більшу, ніж самі інвестиційні ресурси. Крім того, що фактично здійснюване інвестування стимулює макроекономічний розвиток.

Прямі іноземні інвестиції здійснюють позитивний вплив на економічний розвиток країни, підвищуючи загальну продуктивність факторів виробництва, а якщо говорити більш узагальнено, ефективність використання ресурсів в економіці країни-реципієнта. Це відбувається за трьома каналами: завдяки тісному зв'язку, що існує між прямими іноземними інвестиціями та зовнішньоторговельними потоками, за допомогою перетікання з однієї сфери економіки в інші і завдяки іншим видам зовнішньої дії на діловий сектор країни-реципієнта, а також через їх безпосередній вплив на структурні чинники, характерні

для даної країни-реципієнта. Так, у найменш розвинених країнах прямим іноземним інвестиціям надають кілька менший вплив на зростання, що завжди пояснювалося наявністю так званого порогового рівня зовнішнього впливу [3, 4].

Цілком очевидно, що для того, щоб Україна мала можливість скористатися вигодами від іноземної присутності на своїх ринках, необхідно досягти певного рівня розвитку в галузі освіти, технології, інфраструктури та охорони здоров'я. Не дозволяють країні у всій повноті скористатися вигодами від прямих іноземних інвестицій і недосконалі і слабкорозвинені фінансові ринки. Слабке фінансове посередництво надає набагато більш сильний негативний вплив на вітчизняні компанії, ніж на багатонаціональні. У деяких випадках це може привести до дефіциту фінансових ресурсів, що заважає місцевим компаніям скористатися можливостями, що відкриваються в сфері бізнесу в зв'язку з присутністю в ній іноземних компаній. Участь іноземних інвесторів у фізичній інфраструктурі і в фінансових секторах України (за умови наявності адекватних систем нормативного регулювання) може допомогти у вирішенні цих двох проблем.

Отримання економічних вигід від прямих іноземних інвестицій цілком досяжне для нашої країни, але ці вигоди не виникають автоматично. Для того, щоб отримати максимальні вигоди від присутності іноземних компаній в економіці України, першочергово важливим є наявність здорового, сприятливого ділового середовища, яке стимулює як внутрішні, так і іноземні інвестиції, впровадження новацій і вдосконалення навичок, – все це сприяє зростанню конкуренції між компаніями.

Якщо країна має слабку правову базу в цілому і законодавчу систему, що забезпечує правове регулювання в сфері конкуренції та в галузі екології, або якщо всі ці закони не застосовуються скільки-небудь дієво на практиці, то однієї присутності сильних у фінансовому відношенні іноземних компаній для

стимулювання економічного розвитку країни може виявитися недостатньо. Зазначимо, що прямі іноземні інвестиції, як і офіційна допомога в цілях розвитку, не може бути основним засобом вирішення проблем розвитку економіки України. Країна, яка нездатна залучити засоби для інвестицій із внутрішніх джерел, навряд чи виграє від отримання прямих іноземних інвестицій.

Цінні папери є досить важливим об'єктом інвестування як інституціональних, так і приватних інвесторів. Зазвичай, вкладення здійснюються не лише в один цінний папір, а в набір цінних паперів, який і утворює «портфель», а подібного роду інвестування називають «портфельним». Тобто, портфельне інвестування означає вкладення коштів у певну сукупність цінних паперів (акції, облигації, похідні цінні папери та ін.). До цієї категорії відносять:

1) вкладення у цінні папери у формі певного пакета (портфеля) таких документів.

2) великі за обсягами інвестиції, які не дають змоги їх власникам помітно впливати на діяльність господарюючого суб'єкта.

В Україні, це менше 10 % голосів в управлінні підприємства-резидента. Тож, фактично до категорії портфельних інвестицій в Україні відносяться і невеликі пакети акцій підприємств, і різноманітні боргові інструменти, які використовуються приватним сектором української економіки, органами державної та місцевої влади.

Результат портфельного інвестування – отримання очікуваної доходності при мінімально допустимому ризику. Портфельне інвестування, яке має тривалу практику та здійснюється в Україні, має ряд переваг:

- можливість надати сукупності цінних паперів, об'єднаних в портфель, інвестиційні якості, які не можуть бути досягнуті при вкладенні коштів у цінні папери якогось одного емітента;

- отримання оптимального поєднання дохідності та ризику для кожного конкретного інвестора;

- відносно невисокі затрати в порівнянні з інвестуванням в реальні активи, тому є доступним для значного числа індивідуальних інвесторів;

- забезпечення отримання досить високих доходів за відносно короткий часовий інтервал.

Прямі та портфельні іноземні інвестиції мають різний характер та різний вплив на функціонування української економіки. Прямі інвестиції впливають на розвиток матеріального виробництва та сферу надання послуг в Україні. Портфельні – на функціонування фінансових грошових потоків у нашій державі. При цьому, обидва ці інвестиційні потоки досить тісно пов'язані між собою.

У ході економічного відтворення України, зокрема за весь її період незалежності прямі іноземні інвестиції виконували ряд важливих суспільних функцій, сприявши відповідній трансформації галузевої структури української економіки та притаманних нашій країні відносин власності. Кожен із цих процесів знайшов своє віддзеркалення у диференціації іноземних прямих інвестицій по галузях господарства України та країнах-донорах інвестицій у нашу країну.

Портфельні інвестиції нерезидентів, насичуючи економіку України грошима, забезпечуючи їх капіталізацію й адекватну оцінку бізнесу, роблячи бізнес в цьому кластері країн більш прозорим і доступним для прямих інвесторів, несуть одночасно системний ризик спекулятивних атак, мильних бульбашок, втечі капіталу, ринкових шоків, що викликають масштабні фінансові і економічні кризи. Перш за все, в такій країні, як наша, з розбалансованими фінансовими системами.

Так, в 95% країн, що розвиваються, іноземні портфельні інвестиції мають підлеглий характер по відношенню до прямих інвестицій в бізнес. Одна група причин – закритість, дрібність фінансових ринків частини країн, їх дуже низький

розвиток і екстремальні ризики для портфельних інвесторів («ринки на frontier», незнання «місцевих правил гри»), неліберальні валютні режими і режими рахунку капіталу, надконцентровану власність, яка не залишає матеріалу для портфельних вкладень, можливості переважно спекулятивних операцій в силу того, що внутрішні фінансові системи знаходяться в розбалансованому стані.

Інша група причин – інтерес країн, що розвиваються саме до прямих інвестицій нерезидентів, здатних внести вирішальний вклад у модернізацію економіки і рівень знань, які в ній підтримуються. З цієї точки зору Китай, що має кратно більший рівень іноземних прямих інвестицій в порівнянні з Україною, володіє серйозними перевагами в забезпеченні високих темпів зростання і модернізації економіки.

І, навпаки, Україна, яка постійно отримує масштабний потік іноземних портфельних інвестицій, що носять переважно спекулятивний характер, при відносно низьких розмірах прямих інвестицій, знаходиться в не вигідному положенні в порівнянні з Китаєм, демонструючи надвисоку волатильність фінансового ринку при дефіциті грошей і технологій для модернізації економіки. Для України це вибір нерезидентами насамперед спекулятивних інвестицій, умовно «портфельних», з низькою консервативної компонентою. Прямі іноземні інвестиції в Україну – переважно на сировинний сектор або в промисловість першого технологічного переділу [5].

Під іншими інвестиціями, які надходять в економіку України розуміють усі операції фінансового рахунку, що не належать до прямих або портфельних інвестицій, а також резервних активів. Інші інвестиції класифікуються за такими видами фінансового інструменту: інші інструменти участі в капіталі; кредити і позики; валюта і депозити; торгові кредити і аванси, спеціальні права запозичення (зобов'язання).

Фонди прямих інвестицій вкладати кошти в українські компанії не поспішають, адже багато фондів, які

активно раніше інвестували в Україну до кризи, постраждали від банкрутств місцевих компаній. Тож, мабуть, єдиний інвестиційний інструментарій в Україні, який зараз користується популярністю у закордонних інвесторів, – це державні боргові цінні папери (ОВДП і ПДВ-ОВДП). Державні цінні папери країн, що розвиваються – це взагалі інвестиційне відкриття останнього року. Місцеві акції та корпоративні облігації давали набагато більший дохід, що приваблювало інвестора, тому частка інвестицій в ОВДП порівняно з корпоративними була менша. На даний момент іноземним інвесторам

більше важливий не дохід, а можливість зберегти свої вкладення.

Динаміка обсягів надходження до української економіки прямих іноземних інвестицій (рис. 1) свідчить про те, що у 2014 р. обсяг інвестицій зменшився майже вдвічі у порівнянні із попереднім 2013 р. Наступні роки обсяги прямих іноземних інвестицій поступово зростали, проте навіть найкращий результат інвестування у 2016 р. не досягнув рівня інвестування 2013 р. Таким чином, можна констатувати зменшення обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку України, починаючи з 2014 р.

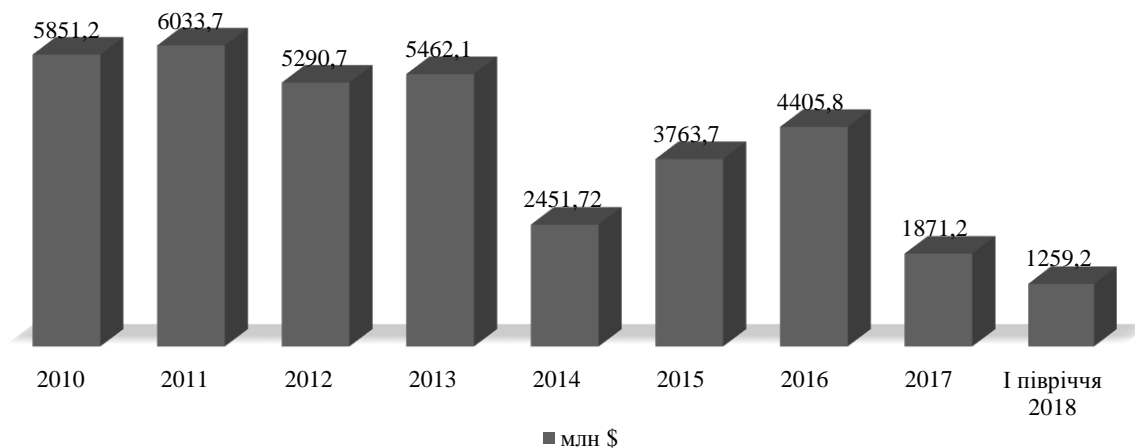

Рис. 1. Динаміка надходжень прямих іноземних інвестицій в економіку України

Складено авторами за даними [6]

Результати аналізу сфер економіки, які були найбільш привабливими для вкладання іноземних інвестицій, дозволив виявити наступні: фінансова та страхова діяльність, оптова та роздрібна торгівля, промисловість (рис. 2).

Розробка нових підходів до державного регулювання залучення інвестицій, через різні методи та інструменти впливу, має ґрунтуватися на врахуванні можливостей визначати та формувати їх таким чином, щоб підвищити привабливість економіки для інвестицій. На нашу думку, дієвими та ефективними, щодо сприяння залученню інвестицій в економіку держави, будуть наступні заходи:

- формування центрів пошуку інвестора, основна робота яких спрямовуватиметься на дослідження ринків

потенційних інвесторів та проведення політики залучення їх до інвестування, на основі представлення їм найбільш цікавих проектів для вкладення інвестиційних ресурсів;

- проведення заходів щодо благодійного інвестування, яке передбачатиме об'єднання фінансових ресурсів представників великого та середнього бізнесу для інвестиції в обраний об'єкт. Благодійне інвестування можливо реалізувати завдяки проведенню відкритих аукціонів із широким висвітленням їх в засобах масової інформації, приверненням уваги до інвесторів, їх популяризації;

- формування, розвиток та закріплення міждержавних відносин, налагодження співпраці з територіально наближеними регіонами інших держав на

основі розробки програм співпраці, взаємодії у певних галузях, сферах діяльності, формування програм обміну кадрами, максимально спрямовуючи таку співпрацю на залучення інноваційних методик, новітніх техніки та технології виробництва тощо;

- формування дозвільної процедури на будівництво великих торговельних центрів у містах (або інших об'єктів, що характеризуються в регіоні максимальним попитом з боку інвесторів) за умови взяття забудовником зобов'язання щодо інвестування в інші об'єкти економіки, в першу чергу пов'язані з об'єктом його будівництва;

- встановлення вартості таких інвестицій на рівні 8-18 %. Перевищення

цих норм недоцільне, адже виникає ризик зниження рейтингу інвестиційної привабливості. Обов'язки повної реалізації суміжного об'єкта покласти на забудовника. У такий спосіб збільшаться обсяги залучення інвестицій у менш привабливі для інвестора об'єкти, насамперед в інфраструктуру, високий рівень розвитку якої є важливим критерієм для вибору інвестування потенційними інвесторами;

- часткове інвестування об'єктів пріоритетної важливості для з бюджету з наданням права поступового викупу інвестором частки, що належить державі в об'єкті інвестування.

Рис. 2. Динаміка інвестування секторів економіки України за період 2016-2018 рр.
Складено авторами за даними [6]

Висновки. Іноземні інвестиції є сьогодні тим ресурсом, який, у всякому разі в найближчій перспективі, може найбільш вагомо сприяти підвищенню ефективності функціонування українських підприємств, а відтак і розвиткові відповідних територій і міст, поліпшенню соціального захисту громадян. При запровадженні в життя всіх або хоч би частково саме пріоритетних заходів, зазначених в статті, створяться можливості для покращення інвестиційного середовища в державі і відповідно збільшиться потік прямих іноземних інвестицій уже в найближчій перспективі.

Таким чином можна виділити основні причини, чому іноземні інвестиції обходять Україну стороною: нерезиденти вкладають кошти в цінні папери України за кордоном, а в Україні – ні, тому що бояться завозити капітал в нашу країну через досить нестабільну ситуацію на сході України; наявність великої кількості цікавих, недооцінених активів за кордоном, у тому числі в Росії, Польщі, Чехії, де інфраструктура фондового ринку набагато краще своєю розвиненістю та систематизацією; досить низькі рейтинги, які обумовлені нестабільною ситуацією в країні.

Література:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення 15.11.2018).
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 15.11.2018).
3. Свірідова Н. Д. Прямі іноземні інвестиції: світовий досвід та стратегія залучення в економіку України: монографія. Луганськ, 2014. 164 с.
4. Захарін С. В. Проблеми і перспективи інтеграції України до міжнародного інвестиційного ринку: монографія. Київ, 2014. 166 с.
5. Тесля С. Організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Формування ринкової економіки в Україні*: журнал. Вип. 19. 2018. С. 454-459.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 15.11.2018).

Reference:

1. Pro investytsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (data zvernennia 15.11.2018).
2. Podatkovi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI zi zminamy ta dopovnenniamy. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (data zvernennia 15.11.2018).
3. Sviridova N. D. Priami inozemni investytsii: svitovi dosvid ta stratehiia zaluchennia v ekonomiku Ukrainy: monohrafiia. Luhansk, 2014. 164 s.
4. Zakharin S. V. Problemy i perspektyvy intehratsii Ukrainy do mizhnarodnoho investytsiinoho rynku: monohrafiia. Kyiv, 2014. 166 s.
5. Teslia S. Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm zaluchennia priamykh inozemnykh investytsii v ekonomiku Ukrainy. Formuvannia rynkovoї ekonomiky v Ukraini: zhurnal. Vyp. 19. 2018. S. 454-459.
6. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Statystychna informatsiia. URL: www.ukrstat.gov.ua (data zvernennia 15.11.2018).

Стаття надійшла до редакції 25.11.2018 р.